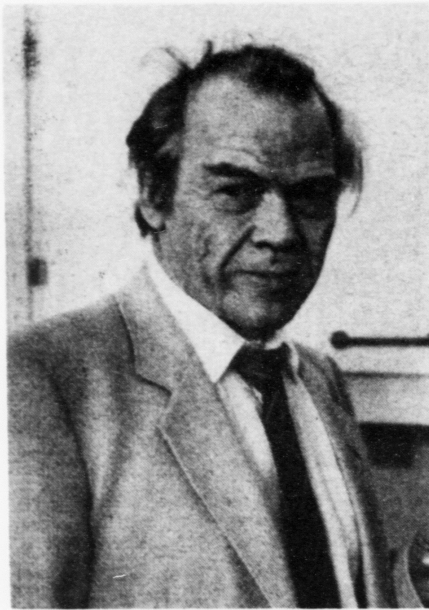

Skal ikki alt enda í einum sorgarleiki:

-Múlabindið tey svørtskyggnu

-Djúpa svartskygni ræður í Føroyum í dag, og fáa ikki stjórnarnir á Fiskirannsóknarstovuni og Fiskivinnustovuni nú munnskúr, so endar alt í einum sorgarleiki skrivar Tormóður Dahl, verkfrøðingur í greinini, sum hann sjálvur hevur valt at kalla "Tíðarinnar búskaparormur skiftir ham".

Hann heldur, at tað í Føroyum kanska meira enn nakrantíð áður, er neyðugt at berja niður maktgyrind teirra, ið stýra

Vónin hjá Gorbátjov lò brast

Á vegnum til minniliga fundin 1. des. 1989 á Malta millum Bush og Gorbátjov, stóðaði Gorbátjov í Italia, har hann sum kunnugt hitti pávan. Á einum fundi fyrri vinnulívsfólk í Milano endaði hann røðu sína við at siga: »Latum okkum seta krigsgudin Mars á forn-gripa-goymslu og byggja okkara framtíð á handilsgudin Merkur«.

Við hesum rámandi setningi segði Gorbátjov tað, sum allur heimurin setti sína vón til í 1989/90.

Trý ár eru farin og vit kunnu nú spyrja: Hvussu hevur búskaparliga og mentunarliga menningin í fyrr. Sovjet og meginpartinum av Eystureuropu eydnast hesi árin. Svárið eru helst øll samd um: Knústa Sovjet og ikki minst Jugoslavia stiga í dag fram sum eitt ormaegg fult innan av oyðileggiandi tóðskaparligum, mentunarligum og vinnuligum størseymjum, og har politisk kaos forðar fyrri fremjan av skynsomum neyðugum broytingum, ikki bert á tí búskaparliga, men eisini nógv á øllum hinum samfelagsøkjunum.

Nógv bendir eisini á, at henda lýsing bert er byrjanin til eina nógv størri kreppu, ið liggur fyrri framman. Fleiri av altjóða visindaligu kanningarstovnunum m.a. World Watch Institute (Washing-

ton), Club of Roma v.fl. meta at hetta verður at henda um ár 2.000, kanska fyrr.

Palleba og Pallebaski

Búskaparliga líkist stóðan í knústa kommunistisku/sosialistisku londunum kanska ikki so lítið okkara stóðu í dag, og áðrenn farið verður víðari, kundi tað tí verið áhugavert at sammett livikorini hjá t.d. einum hampa-borgara (Palleba) í Føroyum (við marknaðar-/»blanding«-búskapi) og hjá einum hampa-borgara (Pallebaski) í einum sosialistiskum landi (við planbúskapi).

Sagt einfalt virkar planbúskapurin á tann hátt, at sosialistiski hampa-borgarin fyrst »gevur« statinum arbeiðsmegina (við tí virði hon hevur), og so rindar staturin honum aftur eina samsýning, so hann so dánt hevur til mat, kleði, tak yvir høvdið og annað livsneyðugt.

Væl betri fyrri er tó sosialistiski pampa-borgarin, ið telist millum vinir og kenningar pampanna. Lutvist fyrri at tuga við tí hann veit um sín pampavin og lutvis fyrri sleygusögur um grannar sínar og ikki minst um aðrar pampar, verður honum veitt ein ofta rættiliga stóreykasamsýning. Á tann hátt tryggjar pampurin sína maktstóðu og pampa-Pallebaski sína eyka-samsýning.

Í Føroyum rindar ein meðal hampa-borgari, ið enner í vinnu, umleið 50% í beinleiðis skatti av lønuni. Har afturat má hann nú rinda 23% í MVG av øllum hann keypir/nýtir og oman á tað aftur ymisk kostnaðarmikil »luksus«-punktgjöld (fyrri tubbak, góðgæti, olju, bensin, brennivín osfr.). Enn hevur hampa-borgarin ikki rindað fyrri tak yvir høvdið, sjúkrahússka og annað livsneyðugt, so sam-anlagt stendur helst heilt væl til, um hann yvirhøvar hevur nakad av lønini eftir at nýta sum hann vil.

Munurin millum búskaparliga »frælsið« hjá okkara hampa-Palleba og hjá hampa-Pallebaski í sosialistisku londunum, er sostatt lítil og eingin í dag. Palleba er við øðrum orðum í somu trælstoðu í dag sum kommunistiski hampa-Pallebaski, tá tað snýr seg um frælsi at kunna nýta egna »løn fyrri strevið« sum hann vil.

Men tað sigst í hvussu so er, at eisini í Føroyum eru fleiri pampa-Palleba'ar.

Sosialistisk planbúskapur er farin á húsagang, og marknaðarbúskapurin er kroystur av keyps- skálunum (børsum)

»Politiskt knústa eystur-europeisku londini og Sovjet var ein stórsigur fyrri marknaðarbúskapin!« segði Vesturheimurin í 1989/90. Í dag valdar tógn um henda »sigur«, tí øll vita

nú, at tað ikki var marknaðarbúskapurin, ið vann, men einans planbúskapurin, ið tapti. Fáir royndir búskaparfrøðingar trúgva í dag at høgt lovaði marknaðarbúskapin er liv lagað nógv ár afturat, tí í dag eru gjaldoyrakeypsskálarnir (valutabørsarnir) búskaparliga nógv sterkari enn fólkavaldu stjórnmálar, og hesin sera vandamikli ójavnvági veksur skjótt. Hetta skal eg venda aftur til.

Einasti marknaður, har »lógin« um tilboð og eftirspurning – ósjónliga hond Adam Smiths – áframt er toluliga álitandi, týkst í dag at vera narkotika – og svart marknaðurin.

Nobelheidsúrlofti (1970) búskaparfrøðingurin Paul Samuelson, USA, skal hava sagt, at ein nýggi alheims búskaparkreppa sum hon í 1930-árunum er als ikki møguleg longur av tí einføldu orsök, at statsmaktirnar nú kunnu forða fyrri tí, og koma eisini at gera tað! Í hvussu so er var henda áskoðanin meira og minni góðtíkin av øllum búskaparfrøðingum í Vesturheiminum heilt til í seinna helvt av 80-unum.

So kom »svarti mánadagur«, hin 19. okt. 1987, tá partabrevvirðini á New York keyppsskálunum fullu við 22,6% – størsta fall í 72 ár og størri enn skriðan í 1929. Tapini taldu trilliónir dollálar (1 trillión er 1.000 milliárdir), men tað undar-

liga hendi, at negativu ring-árinini á vinnulívið, sum allur heimurin stúrdi fyrri, komu als ikki – tvørturímóti fingur vit júst tá ein minni konjunkturvøkstur, ið vardi til 1989. Men tá byrjaðu eisini niðurgangstíðirnar av álvara við skjótt vaksandi arbeiðsloysi og skerjingum á nærum øllum økjum. Afturgongdin hevur nú varað í skjótt 4 ár, og eingin torir í dag at meta um nær (ella um) vit kunnu vænta »betri tíðir« aftur.

Hvat er hent???

Kapitalflytingar heldur enn handli stýra helmsbúskapin

Heimskendi búskaparfrøðingurin Peter F. Drucker sigur í eini grein undir heitinum »Nýggi heimsbúskapurin (endurgivin í »Samtiden« 2/1988):

»Seinastu 10 árin eru hendar triggjar grundleggandi broytingar í heimsbúskapinum:

1. Rávøruframleiðslan er vorðin skild frá ídnaðinum.
2. Innan ídnaðin er framleiðslan vorðin (at siga) óheft av arbeiðsmegini.

3. Kapitalflytingar heldur enn handli (við vørum og tænastum) er vorðin »drivkraftin« í heimsbúskapinum. Heilt sundurskildur eru hesi økini tó ikki, men sambandið er vorðið stóðugt leysari, og tað sum verri er: Tað er í dag ógjørligt at meta um árinini av tí, sum her fer fram«.

At Drucker hevur grein í sínum máli skilja vit kanska betur, tá upplýst verður, at árliga fara í dag o.u. 300 trilliónir dollálar gjøgnum heimsins valutamarknaðir, men bert 7-10% av hesari upphædd verður nýtt í handli við vørum, tænastum og ilögum uttanlands. Restin er »hot money« í stóðugari jagstran eftir enn betri »pappírur« at seta pening í. Við øðrum orðum: 90% ella meira av øllum heimsins peningaflytanum er í dag at siga reinur »spekulationspeningur« – eitt einasta risastórt V4-spæl. Drucker kallar hesar flytingar (kapitalflytingar/»kreditflow«/vekslingsratir v.m.) fyrri »symbolbúskapur« í mun til realbúskapin (ið er handlin við vørum og tænastum).

Gjøgnum meginpartin av 80-unum vóru eisini vit í mun til fólkatalið veruligir stórluttakarar í hesum risahappadráti. »Vit« merkir her okkara bankar, grunnar, stjórar, reiðarar, politikarar og óivað eisini nakrir »pampa-Palleba'ar«.

Skriðan á New York keyppsskálunum

Nógvar gitingar hava verið um orsökina til »óskiljandi« konjunkturvøkturin (1987-1989/90) aftan á skriðuna á New York keyppsskálunum. Ein reyður tráður í gitingunum er á leið hesin: Í øllum

"Vinnan sjálv, ið hevur royndirnar og vitanina, má taka um endan. Verður henni veitt ábyrgdina, ivist er ikki í, at menn koma til sættis, so funnið verður fram til skilagott býti millum veiðuhættirnar av tóka tilfeinginum"

"At siga at landið bert kann føða 30.000 menniskjum, er tað reina slutur, tí tað er ikki mongdin, men dygdin av tí fólk, ið her býr, sum avger henda spurningin"